

Přehlad k serbskim stawiznam

*Tutón přehlad bazuje do wulkeje měry na dokumenće, wudželanym wot dr. Franca Šěna spočatk dže-
wječdžesatych lět za zaměry ferialneho kursa. 2018 je so wot sobudželačerjow Instituta za sorabistiku
Lipšćanskeje uniwersity předžělal a wudospolnil. Tolsće pisane džěle su za pruwowanja relewantne.
Prošu zdžěleć prawopisne zmylki abo druhe njedohladančka sekretariatej našeho instituta.*

650 – 1000

≈ 530–800 w zwisku z čahanjom ludow wopušća wšelakore słowjanske kmjeny swoje prasłowjanske sydli-
šća a zasydla so w přewažnje njewobsydlenym kraju mjez Kwisu/Bóbro a Solawu. W běhu na-
slědných lětstotkow přiwozmu potomnicy tutech kmjenow zhromadne sebjepomjenowanje
„Serbja“

631 w franskej chronice Fredegara so Serbja přeni raz pisomnje mjenuja

**789 „admonitio generalis“ Korle Wulkeho; postaji so korpus tekstow, kotrež dyrbyja so do rěčow pod-
danow přeložić, a předować dyrbyja fararjo w mačerščinje poddanow**

≈ 800 natwar hrodzišća w Tornowje za hrodžineho knjeza w kraju Łužičanow, Twarska technika, dokonja-
nosć wšelakorych rjemjeslnikow, rólnistwo, skotarstwo a rybarstwo wotpowěduja stawej kulturneho
wuwića w srjedźnej Europje, štož so tež w dalokich wikowanskich zwiskach wotražuje

850 Baworski geograf znaje 30 hrodžinych wobwodow w husće wobsydlenej Milčanskej

**863 Cyril a Metod pućujetaj po słowjanskich krajach a šeritej křesćansku nabožinu ze słowjanskej li-
turgiju**

929 němski kral Heinrich I. nadpadnje Glomačanow (němsce: Daleminzer) a zapuści jich kmjenowe srjedzi-
šćo, hrodzišćo Gana. Z tym zlama wojsku móc sylneho serbskeho kmjena, kiž je so zamóhl 70 lět z
wuspěchom přećiwo wuchodofranskim a sakskim zadobywarjam wobarać. W Mišnje da natwarić kruty
hród jako wojske zepěranišćo přećiwo serbskim kmjenam. Ke krutemu zapřijeću dobytých krajow do
swojeho mócnarstwa załoži mjez druhim Mišnjanske a Łužiske markhrabinstwo

932 Heinrich I. předobudže Łužičanow a zniči jich hrodzišćowy kompleks Liubusua a podćisnje sej tež Mil-
čanow, kotrychž nući k dawanju tributow. Z toho pak so wokoło 950 zaso wuswobodža

948 založenja biskopstwow w Braniborje (Brandenburg), 968 w Mjezyborje (Merseburg), w Žitću (Zeitz) a
w Mišnje (Meißen) zahaji christianizaciju mjez Serbami

963 Łužičenjo so wot Mišnjanskeho markhrabje Gera doskónčnje podćisnu

995 poradži so Mišnjanskemu markhrabi Ekkehardej I. Milčanam jako poslednjemu serbskemu kmjenej „sta-
rodawnu swobodu“ (Thietmar) wzać

1000 – 1500

1002–18 wojowanja Heinricha II. z Bolesławom Chrobrym wo Milčansku

1002 Budyšin so w chronice biskopa Thietmara z Merseburga naspomni

1007 Bolesław Chrobry dobudže znova Budyšin a Łužicu na jedne lěto

1158 kejžor Friedrich I. da Budyski kraj jako wicestwo čěskemu kralej. Wójny mišnjanskich, braniborskich a čěskich knježićelow wo Łužicu.

≈ 1200 nutřkowny wutwar kraja – hórského kraja a bjezpućnych holanskich kónčin – přez připućowacych němskich sydlerjow a serbskich burow

1165 založenje cistercienskich klóštrow Dobrilug w Delnjej, a 1234 Marijiny Doł a 1248 Marijina Hwězda w Hornjej Łužicy

1213 Budyšinej spožči kral Přemysl Otokar II. Magdeburgske měščanske prawo. Mjez 1220 a 1303 dóstanu tute prawo tež Lubin, Kalawa, Lubij, Žitawa, Kamjenc, Gubin, Łukow, Grodk, Biskopicy, Wojerecy a Zhorjelc, w zažnym 13. lěstoku přidruži so k nim hišće rjad małych městow. We wot Serbow wobydlenym teritoriju su tute na založowanju městow sobu wobdžělene.

≈ 1250 z wutwarom parochialneho systema, pospyt cyrkwyje poněčim wuznam za duchownokulturne žiwjenje w serbskim ludže dóstać

1293 Zakazy serbskeje řeče w Anhaltskej, 1327 w Altenburgu, Šwikawje a Lipsku, a 1424 w mišnjanskim kraju přinošuja k womejknjenju serbsčiny zapadnje wot Łobja.

1319 přeńdže tež wjetsi džěl wettinskich a braniborskich wobsydstwow we Łužicy pod knjejstwo čěskeje króny.

1300–1500 W přěnjotnej serbskej sydlenkej kónčinje a we wutwarjenej srjedźnej Łužicy je podžěl ludnosće na kraju – nimo 400 ryćerkubłow a jich němskich přislušnikow – přezcylnje serbski. Wosebita wustawowa situacija Łužicy, hdžež swětna a cyrkwine knjejstwa w dalokej měrje njewobmjezowane prawa wobsedža a zhromadnje z městami knježa, zachowa ludnosć před centralistiskimi naprawami přećiwo serbskej řeči.

1346 založenje zwjazka hornjołužiskich šesćiměstow Kamjenc – Budyšin – Lubij – Zhorjelc – Žitawa – Lubań. Zwjazk wojuje w přěnim rjedže přećiwo cwólbam rubježnych ryćerjow. Z ćerpjenjom a spēchowanjom čěskeho krala staraja so města wo porjadk a prawo w kraju a přesadza so samo přećiwo lužiskim zemjanam. Podobny zwjazk nastanje w Delnjej Łužicy. Podžěl Serbow w delnjolužiskich městach (Kalawa, Łukow) docpěwa njerědko položcu měščanstwa, w hornjołužiskich městach w jednym padže třećinu (Budyšin).

1500 – 1600

1510 prenja serbska sada, najstarši nam znaty pomnik serbskeho pismowstwa, zdźeržana jako marginalija we laćonskej šulskej knize z Łukowa w Delnjeje Łužicy

1514 Rhagius-Aesticampianus založi Choćebuski gymnazij („Universitas Serborum“)

1517 Lutherowe tezy w Wittenbergu, započatk Reformacije

1520–50 přesadzi so reformacija we lužiskich městach, zemjanstwo so přizamknje; klóšter Dobrilug w Delnjeje Łužicy so přećiwo woli krajneho knjeza wot krajnych stawow sekularizuje; klóštraj Marijiny Doł a Marijina Hwězda a Budyske tachanstwo wostanu ze swojimi poddanami katolske.

≈ **1536** Serbska přisaha Budyskich měšćanow, česki manuskript serbskeje redakcije

1539–1656 wukublanje ewangelskich serbskich duchownych we Wittenbergu a Frankobrodže nad Wódru

≈ **1540** Najstarši delnjoserbski katechizm, delnjoserbski přeložk njeznateje proweniency Lutheroweho maleho katechizma. Katechizm so 2013 w Gothaskej kniharni w listowanju katecheta Ebera nama-ka.

1548 Mikławš Jakubica w narańšej Delnjeje Łužicy dokónči přeložk Noweho testamenta do wuchodneje serbšćiny, kiž pak wostanje nječišćany

1550 wjesny lud w hamtomaj Zły Komorow a Grabin wunuzuje sej serbsku řeč w cyrkwi

1574 delnjolužiski ewangelski farar Albin Moller wuda w Budyšinje přenju čišćanu serbsku knihu „Wendisches Gesangbuch ... Auch der kleine Catechismus“

≈ 1588 Hodžijska laćonska šula nawjedowana wot Wjaclawa Warichiusa, přihotuje serbskich hólcow za wopyt wjerchowskeje šule

1595 hornjolužiski farar W. Warichius wuda, pozbudženy přez A. Mollera, přenju hornjoserbsku čišćanu knihu – mały katechizm z křćenskeje a wěrowanskeje knižku

1600 – 1700

- 1603 Hieronymus Megiser, rodzeny Slowjeńc, wuda wjacerěčny słownik „Thesaurus polyglottus“, w kotrymž su tež serbske leksemy zapisane (ze samsneho regiona kaž Jakubica)
- 1610 Andreas Tharaeus (Handroš Tara), farar w Storkowskim hamće w Delnjeje Łužicy, wuda serbsku přiručku „Enchiridion Vandalicum“
- 1618–48 Třicecílětna wójna, kotraž zawinuje spad wobydlerstwa w sewjernih regionach Delnjeje Łužicy a teritorialne noworjadowanje přislušnosće Łužicow
- 1635 Praski měr – sakski kurwjerch Johann Georg I. dóstanje wot kejžora cyłu Łužicu z wuwzaćom Choćebuskeho wobkruha, kotryž wot 1462 k Braniborskej sluša. „Tradiciski reces“ zawěsći lužiskim stawam wobchowanje jich dotalnych priwilegijow a garantuje njezměnlivosć konfesionalnych poměrów
- ≈ 1650 Juro Ermelius, rektor měšćanskeje šule w Kalawje, wuda serbsku fiblu
- 1650 Lubnjowski farar Jan Chojnan spisa přěnu serbsku gramatiku delnjoserbskeje řeče „Linguae Vandalicae ad dialectus Cotbusiani“, kiž pak wosta nječišćana
- 1651 nowy čeledźacy a krajny porjad, zawjedženy wot Hornjolužiskich stawow, pohubjeiši socialne a prawniske položenje wjetšiny serbskeho luda (t. mj. druhe poddanstwo)
- 1667 reskript braniborskeho kurwjercha Friedricha Wilhelma žada hnydomne zničenje serbskich knihow a rukopisow we wosadach wokoło Bezkowa, Storkowa a Tšupca a wotstronjenje serbskich předarjow („ohnvorgreifliche Monita“)
- 1668 přikaz sakskeho wjercha a markhrabje Delnjeje Łužicy Christiana I. k zničanju Mollerowych serbskich spěwarskich wot l. 1574 a k wudžěłanju namjetow k najsspěšnišemu wotstronjenju serbskeje řeče
- 1670 Michal Frencl wuda na swoje kóšty přeložk scěnjow Mateja a Marka, kiž pak so wot wyšnosće scěza. Pietist a dwórski předar w Drježdźanach Philipp Jacob Spener podpěra Frencla w jeho wojowanju wo serbske nabožne spisy
- 1679 Jakub Xaver Ticin stwori z čišćanej serbskeje gramatiku „Principia linguae Wendicae“ teoretiski zaklad za katolsku wariantu spisowneje hornjoserbšćiny
- 1689 Zacharias Běrlin postaji ze swojej „Didascalia seu orthographia Vandalica“ prawidła pisanja ewangelskeje warianty hornjoserbšćiny
- 1690 Hornjolužiske stawy spěchuja wudawanje najnužnišich ewangelskich serbskich čišćow, wobarajo z tym mj. dr. wotpadej poddanow do „njewěry“, t. r. do katolicizma. Powołaja k tomu komisiju pod nawodom Pawoła Prätoriusa
- 1692 J. H. Swětlik wuda „Swjate scěnja, lekciony a episle“ a 1696 „Serbske katolske kěrlušy“
- 1693–96 wuńdu štyri knihi Abrahama Frencla wo pochadze serbšćiny „De originibus linguae Sorabicae“

1700 – 1800

- 1706 wuńdže hornjoserbski Nowy zakon w přeložku Michała Frencla (dokorigowanym wot Abrahama Frencla) w čišću
- 1707 Jurij Hawštyn Swetlik dopřeloži jako přeni cyłu bibliju do hornjoserbšćiny, tutón přeložk katolskeho duchowneho wosta pak w rukopisu (cylkownje džělaše nad přelóžkom 1688–1711)
- 1709 Jan Bogumił Fabricius wuda delnjoserbski Nowy Zakon z fincielnej podpěru pruskeho krala Friedricha I. a stwori zaklad za delnjoserbsku spisownu řeč
- 1710 přenje wudaće hornjoserbskich ewangelskich spěwarskich
- 1716 serbscy studenća ewangelskeje teologije založa Serbske předarske towarstwo w Lipsku
- 1721 Georg Matthaei stwori z čišćanej serbskej gramatiku teoretiski zaklad za ewangelsku wariantu spisowneje hornjoserbšćiny; Jurij Hawštyn Swětlik wuda *Vocabularium latino-serbicum*, přeni čišćany serbski słownik a z tym dokodifikuje katolsku wariantu hornjoserbskeje spisowneje řeče
- 1722 hrabja von Zinzendorf zasydli na svojich lužiskich wobsydstwach čěskich eksulantow a založi Ochranowsku bratrowsku wosadu
- 1727 wotewrjenje Pruskeho seminara, založeneho přez Šimanec bratrow za kublanje katolskeho duchowneho dorosta z Lužicy
- 1728 cylkowne wudaće biblije w hornjoserbšćinje wot hornjoserbskeje předarskeje komisije, wobstajaceje ze štyrjoch ewangelskich fararjow, a z tym de facto dokodifikowanje ewangelskeje warianty hornjoserbskeje spisowneje řeče
- 1736 pietist Johann Gottfried Kühn založi ze spěchowanjom hrabje von Gersdorfa w Klukšu „šulski wustaw“, t. r. wučerski seminar za Serbow
- 1742 J. G. Kühn wobstara druhe wudaće biblije w serbšćinje – w mjeńšim formaće a za tunju plaćiznu
- 1744 farar Kryšan Bjedrich Faber předstaja w němskim časopisu swoju farsku biblioteku z wjace hač polsta serbskimi knihami
- 1755 serbski farar a přirodospytnik na polu pčolarstwa Hadam Bohuchwał Šerach wozjewi zakitanski spis „Schutzschrift für die alten Slaven und Wenden“
- 1761 wuda Johann Gottlieb Hauptmann swoju „Niederlausitzsche Wendische Grammatica“ (přenju čišćanu delnjoserbsku gramatiku) a 1769 delnjoserbske spěwarske „Lubnjowski sarski zambuch“
- 1756–63 Sydomlětna wójna, 1758 bitwa pola Bukec
- 1766 Georg Körner wuda skladnostnje 50lětneho wobstaća Serbskeho předarskeho towarstwa swoju „Philologisch-kritische Abhandlung von der Wendischen Sprache und ihrem Nutzen in den Wissenschaften“, hdžež so serbšćina přeni raz jako objekt wědomosće jewi
- 1767 serbscy ewangelscy duchowni wozjewja stawizniski spis „Kurzer Entwurf einer Oberlausitz-wendischen Kirchenhistorie“; Zhorjelski cyrkwinski stawiznar Christian Knauthe wuda stawiznisku knihu „Deren Oberlausitzer Sorbenwenden umständliche Kirchengeschichte“; Jurij Mjeń přebasni wujimki z Klopstockoweho „Messiasa“ k pokazanju zamóžnosćow serbšćiny a zbasni w heksametrach sławospěw na swoju řeč a dotalnych spisacelow – „Ryćerski kěrlis“

1779 založi so w Zhorjelcu Hornjołužiske towarstwo wědomosćow, kotremuž přistupi tež tójšto zdźělanych Serbow. Towarstwo wěnuje so tohorunja přeslědženju serbskeje kultury a stawiznow – 1780 namołwja přeni raz k zběranju ludowych pěsni.

1782 Jan Hórčanski wuda spis „Gedanken eines Oberlausitzer Wenden über das Schicksal seiner Nation“

1783/1789 kniha Karla Gottloba von Antona „Erste Linien eines Versuches über der alten Slaven Ursprung“ přinošuje k wottwarjenju předsudkow napřečo Serbam

1789 zemrě serbski prowiznik a knjez nad Hornjej Hórku, Jan Michał Budar, kiž bě w swojim testamencie postajił cyłu mišnjansku, hornjo- a delnjołužisku serbsku chudžinu bjez džiwanja na konfesionelnu přislušnosć jako janičkeho namrěwca swójeho nahladneho zamóženja. Wukonjenje jeho wole žadaše sej wudźělanje dokładnje statistiki serbskeho luda we wettinskich krajach wotpowědnje stawej lěta 1767

	w serbskich wosadach	w němskich wosadach	w cyłku
Mišnjanski wobkruh (Stolpen, Großenhain, Senftenberg, Finsterwalde)	7.900	4.690	12.590
Hornja Łužica	55.200	10.600	56.800
Delnja Łužica	42.380	36.560	78.940
w cyłku	105.480	51.850	157.330

Ličby serbsce rěčacych w přeněmčonych wosadach zwobraznjeja rozdźělnu intensitu germanizacije

1796 Jan Bjedrich Fryco zwoprawdži z přeložkom a čišćom Stareho zakonja cyłkowne wudaće biblije w delnjoserbšćinje

1800 – 1900

1806–13 Němska pod Napoleonskim knjejtstwom, 1813 bitwa pola Budyšina a bitwa ludow pola Lipska

1809–12 čěsla Jan Dejka wudawa hornjoserbski měšačnik „Serbski powědar a kurěr“, přěnju serbsku čišćanu nowinu

1811 zběhnjenje roboćanstwa w Pruskej

1812 za ruskich a pólskich wojakow w Napoleonowych wójnach wuda so rusko-pólsko-serbski słownik

1815 teritorialne změny přez Wienske zrěčenje: cyła Delnja Łužica a wulki džěl Hornjeje Łužicy přirjaduje-
tej so Pruskej

wot 1822 słowjanscy wučency wopytuja Łužicu a Serbow

1824 Jan Zygmunt Bjedrich Šyndlař dowuda cyłu delnjoserbsku bibliju

1831 nowa wustawa w Sakskej a wotwjazanje z roboćanstwa

**1835 nowy šulski zakon w Sakskej z powšitkownej šulskej winowatosću; serbščina dowoli so wosebje
při wuwučowanju nabožiny a za alfabetizowanje**

1838 založi Jan Arnošt Smoler Akademiske towarstwo za lužiske stawizny a rěč w Wrótsławju, slěduja zjed-
noćenstwa studowacych Serbow: 1839 „Societas slavica Budissinensis“ w Budyšinje, 1846 „Serbowka
w Praze“, 1849 „Lužyca“ w Choćebuzu

1841/43 Leopold Haupt / J. A. Smoler wudataj „Pěśnički hornich a delnich Łužiskich Serbow“

1842 J. P. Jordanowa „Jutnička“ a H. Zejlerjowa „Tydženska Nowina“ založa prawidlowne wudawanje
serbskich nowin, kotrymž so po času wjacore nabožne časopisy přidruža

1845 přěni serbski spěwny swjedžen

**1847 založi so wědomostno-literarne towarstwo Maćica Serbska – kulturny centrum serbskeho narod-
neho hibanja z funkcijemi nakładnistwa, knihownje, archiwa a akademije.**

1847 Handrij Zejler stanje so z tekstem za oratorij „Serbjski kwas“, pozdžišo hišće štyri króc wozjewjenym,
z najpopularnišim serbskim basnikom

1848 krajny rada von Schönfeld založi w Choćebuzu „Bramborski serbski casnik“, zo by delnjołužiskich
Serbow škitał pred idejami němskich demokratow

1848 založowanje serbskich burskich towarstwow; 5000 swójbow podpěra Maćičnu peticiju na sakske kra-
lowske knježerstwo z narodnymi žadanjami

**1848 přěnje wudaće „Bramborskeho Berskeho Zassnika“, předchadnika džensnišeho „Noweho Casni-
ka“**

1849 na žadanje Roberta Bluma wobzamknje Frankfurtska narodna zhromadźizna pasus wo prawach nje-
němskich ludowych skupin w Němskej

1851 J. A. Smoler založi serbske knihikupstwo w Budyšinje

1854 sylne wupućowanje ewangelskich Serbow do zamórskich krajow

1861 prapředstajenje oratorija „Nalěčo“ wot Korle Awgusta Kocora a Handrija Zejlerja

- 1862 w Budyšinje hraje so přeni raz serbske dźiwadlo
- 1862 załoženje konfesionalneju wudawaćelskeju towarstwow – Serbske ewangelsko-lutherske knihowe towarstwo a Towarstwo swj. Cyrila a Metoda
- 1866 Křesćan Bohuwěr Pful dokónči wobšěrny „Lužisko-serbski słownik“, nastaty pod sobudźěлом Handrija Zejlerja a Michała Hórnik**
- 1868 Jan Bjedrich Tešnař wuda cyłu delnjoserbsku bibliju w Halle**
- 1871 po Němsko-Francoskej wójnje a załoženju Reicha pohubjeńšitej nacionalizm a šowinizm poměr mjez Němcami a Serbami w zjawnym žiwjenju
- 1873 bruniceowe zjednoćenstwo Braunkohlen AG Eintracht w Bělej Wodze zahaji industrializaciju srjedźneje Lužicy
- 1873 Jan Arnošt Smoler kupi Mačićny dom w Budyšinje
- 1874 němski etnograf Richard Andree twjerdži w swojich skicach „Wendische Wanderstudien“, zo Serbja nimaja swoje stawizny
- 1875 J. A. Smoler založi w Budyšinje samostatnu „Smolerjec knihičišćernju“**
- 1875 zakaz serbskeje wučby w šulach pruskeje Hornjeje Łužicy**
- 1875 1. schadžowanka serbskeje studowaceje młodžiny, zazběh Młodoserbskeho hibanja**
- 1880 załoženje samostatneho delnjolužiskeho wotryjada Mašice Serbskeje w Choćebuzu**
- 1883–91 wuńdu wot Arnošta Muki zestajane „Handrija Zejlerja zhromadźene spisy“, nakładowane wot serbskeho studentstwa
- 1882 antiserbska kampanja němskich nowin přećiwo Smolerjej a serbskemu hibanju
- 1884 Wotmołwa Hendricha Jaroměra Imiša na tute nowinarske napady z knihu „Der Panslawismus mit russischem Gelde betrieben und zu den Wenden in Preußen hinübergetragen. Deutsche Antwort eines sächsischen Wenden“
- 1884 „Knihy sonetow“ Jakuba Barta-Ćišinskeho njese klasisku poetiku do serbskeje literatury
- 1884 „Historija serbskeho naroda“ Wilhelma Bogusławskeho a Michała Hórnik
- 1884–86 „Statistika lužiskich Serbow“ Arnošta Muki wobsahuje nimo faktiskich ličbow serbskeho wobydlerstwa tež stawizny namócného přeněmćenja a wobaranja Serbow**
- 1891 Arnošt Muka wuda „Laut- und Formenlehre der niedersorbischen Sprache“ w tradiciji młodogramatiskeje šule, hač do džensnišeho najwobšěrnišu historisku gramatiku serbšćiny**
- 1896 Sakska etnografiska wustajeńca w Drježdźanach z wobšěrny m serbskim wotdźěлом, kiž twori zakład za nastawacy Serbski muzej

1900 – 2011

1900 založenje Koła serbskich spisowaćelow

wot 1901 sorabistiske přednoški na Praskej uniwersiće

1904 dotwar Serbskeho („Maćičneho“) domu w Budyšinje, srjedzišća serbskeho kulturneho žiwjenja. W nim zaměstnja so mj. dr. Smolerjec čišćernja, nakładnistwo a knihikupstwo, Maćična knihownja, archiw a muzej.

1911–28 wuńdže z podpěru ruskeje a českeje akademije wědomosćow třizwjazkowy „Słownik dolno-serbskeje rěcy a jeje narěcow“, zestajeny wot Arnošta Muki

1912 založenje Domowiny, třěšneho zwjazka serbskich towarstwow

1914–1918 přenja swětowa wójna

1918 skónčenje přenjeje swětoweje wojny; nastaje narodneho hibanja mjez Serbami ze žadanjemi za narodnej runoprawosću hač k awtonomiji

1919 Weimarska wustawa garantuje narodnym mjeńšinam zakładne prawa, zakonske postajenja za to pak so njestworja; Sakski přechodny šulski zakon zmožnja podawanje serbsčiny jako wučbny předmjet, wostanje pak wobmjezowany na Saksku

1919–1933 Serbska ludowa strona, předsyda: Jakub Lorenc-Zalěški

1920 založenje „Wendenabteilung“ při Budyskim hamtskim hejtmanstwje, zarjadnišća za wobkedźbowanje serbskeho hibanja we Łužicy; „Serbske Nowiny“ wuchadžeja jako dženik; Filip Rězak wuda wobšěrny němsko-serbski słownik

1923 Mina Witkoje přewozmje a wobnowi delnjolužiski tydźenik „Serbski Casnik“

wot 1925/26 Jan Skala – časopis Kulturwehr, člon Verband der Nationalen Minderheiten in Deutschland

1929 wuńdže „Serbska bibliografija“ Jakuba Wjacławka z podpěru Maxa Vasmera

1933 přenja katedra sorabistiki na Karlowej uniwersiće w Praze, Josef Páta přeni profesor sorabistiki (1942 wotprawjeny)

1933 zakaz „Serbski Nowin“ na tydzeń, zajeća šesóch sobudźěłaćerjow; protest a demonstracija w Mladej Boleslavje wjedzetej k jich pušćenju a změnje postupowanja nacistow přećiwo Serbam; Pawoł Nedo předsyda Domowiny; přeměni Domowinu k Zwjazkej Łužiskich Serbow

1937 zakaz zjawneho skutkowanja Domowiny, přesadźenja serbskich wučerjow na šule zwonka Łužicy; Gestapo wobsadźi Serbski dom a znjemožni dalše wudawanje "Serbskich Nowin", časopisow a knihow

1937–38 „Gmejska heja“, rukopisny časopis Praskich studentow, z basnjemi Jurja Chěžki

1940 přesadźenje serbskich duchownych z Łužicy won

1939–1945 druha swětowa wójna

1941 oficialny zakaz serbskich towarstwow a konfiskacija jich wobsydstwa

1943 Alojz Andricki wumrěje w KZće Dachau; w léće 1998 zahaji so proces jeho zbóžnoprajenja

1944 Jurij Chěžka zahinje jako wojak w Juhosłowjanskeje

1945 wojowanie ruskich a pólskich wójskow we Łužicy; Budyšin deklarowany k twjerdźiznje, zničenje Serbskeho domu; Znowazałożenje Domowiny; zasadženje dr. Jana Cyža za krajneho rady a Pawoła Neda za šulskeho radźićela přez sowjetsku wobsadnisku móc; Serbski realny gymnazij we Varnsdorfje po 1945 w Čěskosłowakskej: serbske šule w Českej Lípje, Warnoćicach a Liberecu, přenje rozhłosowe wysyłanje w serbskej řeči

1947 wobnowjenje serbskeho knihičišća a nowinarstwa, Serbska wyša šula w Budyšinje

1948 Sakski sejm schwali „Zakoń wo zachowanju prawow serbskeje ludnosće“

1948–58 załoženje wjacorych serbskich kulturnych a wědomostnych institucijow (Serbske ludowe dźiwadlo, Serbska kniharnja, Serbska centralna biblioteka, Institut za serbski ludospyt, Serbski institut při uniwersiće w Lipsku, Serbski ludowy ansambl, Serbski rozhłós, Serbska rěčna šula, Dom za serbske ludowe wuměłstwo, Pedagogiski institut, Ludowe nakładnistwo Domowina)

1949 załoženje europskeje iniciatiwy za mjenšinowe naležnosće FUEN (Federal Union European Nationalities) w Wersalu. Domowina jako asociěrowana člonka wot 1990.

1950 „Serbski wukaz“ w Braniborskej zaruči tež Serbam w Delnjej Łužicy narodne prawa; Pawol Nedo wotstupi jako předsyda Domowiny; Domowina wuwije so k „socialistiskej“ organizaciji Serbow, wotwisna wot wobzamknjenjow strony SED

1951 załoženje džensnišeho instituta za sorabistiku w Lipsku, tehdy pod mjenom *Serbski institut*

1952 přenje čisło časopisa „Lětopis“

1952 rjadowanje serbskeje wučby za wšě serbske dźěći w dwurěčnym teritoriju založi so Serbska wyša šula w Choćebuzu

1956 natwar płunokombinata Čorna Pumpa, zesyljenje wudobywanja brunicy we Łužicy; dotwar noweho Serbskeho domu

1960 namócne zjednoćenje ratarskich małowozodow do prodrustwow; zničenje wjesnych struktur, zańdženje poslednich přazow jako srjedžišćow stareje serbskeje kultury

1964 Siebente Durchführungsbestimmung zum Volksbildungsgesetz – změna w statnej šulskej politice; wobdźělenje serbskich dźěći na serbskej wučbje stanje so dobrowólne, wabjenje za to pak so zakaza; drastiski spad serbskeje wučby

1965 Prěni zwjazk Serbskeho rěčneho atlasa wuńdže pod redakciju H. Faski, F. Michalka a H. Jenča

1966 Hinc Schuster-Šewc wuda přeni džěl „Gramatiki hornjoserbskeje rěče“, přenjeje serbskorěčneje gramatiki hornjoserbšćiny

1976 „Krabat“ J. Brězana

1981 Akademijowa gramatika hornjoserbšćiny (morfologija) wušla pod awtorstwom H. Faski a sobuawtorstwom F. Michalka

1989 w měsacach politiskeho přewróta zahaji Serbska narodna zhromadźizna w opoziciji k Domowinje narodny dialog, kiž wjedže k wurjadnemu kongresej Domowiny

1990 přeorientowanje a reorganizacija Domowiny znowa k třěšnemu zwjazkej towarstwow

1991 konstituowanje Založby za serbski lud; krajnej wustawje Braniborskeje a Sakskeje zakótwitej prawa Serbow

1991 „Nowa Doba“ přemenuje so na „Serbske Nowiny“

1992 Charta mjenšinowych a regionalnych rěčow. Prawa serbskeje rěče su na mjezynarodnym niwowje wobkrućene

1993 sćelak ORB zahaji delnjoserbske telewizijne wusyłanje „Telewokno Łužyca“

1996 15. a posledni zwjazk Serbskeho rěčneho atlasa wuńdže

wot 1998 Witaj-projekt

1999 wusyłanje Radia „Satkula“ za młodžinu

20.01.1999 Sakski krajny sejm wobzamkny nowy serbski zakon

2001 Chróšćan zběžk: Serbscy staršej spytaja Chróšćansku šulu wobchować; jim hrozy wjelča pjenježna pokuta a šulerjam njeřipóznaće lětnika

2011 iniciatiwa za „Serbski Sejmik“

Ważne wosoby w serbskich stawiznach

